

Kroniek van de Historische Vereniging Zuid-oost Drenthe

Bestuur:

Historische Vereniging Zuid-oost Drenthe

P.M. Kraan,	voorzitter	De Hietbrink 46,	7824 XT Emmen	(0591) 62 23 06
H. de Jong,	secretaris	Kapelstraat 59,	7811 HC Emmen	(0591) 64 46 50
G.T. de Leeuw-Roodhardt	penningmeester	Anssenstraat 26	7841 BE Sleen	(0591) 36 13 15
W. Visscher		Zijtak OZ. 7,	7833 AC Nieuw-Amsterdam	(0591) 55 17 41

Kopij:

Historische Vereniging Zuid-oost Drenthe, Anssenstraat 26, 7841 BE Sleen

Lidmaatschap: Het lidmaatschap bedraagt f 25,--per jaar; huisgenoten betalen f 10,--. Het wordt automatisch verlengd, tenzij voor 1 december van het lopende jaar schriftelijk is opgezegd bij de secretaris. Men ontvangt enkele keren per jaar de Kroniek en men is welkom tijdens de lezingen, die regelmatig worden georganiseerd.

Bankrelatie:

Banknummer 104468815, t.n.v. Hist. ver. Z.O.-Drenthe, Sleen

Kroniek:

Redactie: W. Visscher, Zijtak 02. 7, 7833 AC Nieuw-Amsterdam. Telefoon: 0591 - 55 17 41
G. de Leeuw (tevens eindredacteur), Anssenstraat 26, 7841 EB Sleen. Telefoon/fax: 0591 - 36 13 15.
Alle copij s.v.p. naar dit adres sturen.

Inhoudsopgave:

Van het bestuur.	5
Klaas Ensink, enkele notities over een opmerkelijk man. Ger de Leeuw.	6
De registratie van huwelijks- en overlijdensakten. Gré de Leeuw.	10
De geschiedenis van de Ned.Herv. Kerk te Emmen (1598 - 1867)Jan Pool.	12
Boeken met betrekking tot historische gebeurtenissen. Peter Kraan.	16
Met de vereniging naar het Hunebedden-informatiecentrum Borger. Ger de Leeuw.	17
Monumentendag 12 september 1998 in de gemeente Emmen. Harm de Jong.	18
Open dag Hist.Ver.ZO Drenthe / Ned.Genealog.Ver. afd.Drenthe. Peter Kraan.	18
Boekpresentatie "De verzenen tegen de prikkels", dd. 14 nov. 1998. Peter Kraan.	19
Activiteiten van de Ned.Genealog.Ver. afd.Drenthe, 1e helft 1999.	20

Van het bestuur,

Deze keer de Kroniek als deel 3 en deel 4. Zo zijn er geen teksten en zo stapelt het materiaal zich op, gelukkig maar.

En, beste leden denk nu niet, ik kan niet schrijven, want dat is dus gewoon onzin. Probeer het maar, dan zul je zien dat er best wel een historisch verhaal uit de pen zal rollen.

Desnoods helpt de redactie erbij en wordt het een stukje familie- of dorpsgeschiedenis.

Leuk om te lezen voor de leden, de lezers van de Kroniek.

Kortom, durf, al is het eerst maar tien regels. Desnoods lever je een oude foto in waar een korte beschrijving bij wordt gegeven.

Als je ditmaal de inhoudsopgave ziet, dan valt in ieder geval op dat er weer interessant leesmateriaal wordt aangeboden.

Namens het bestuur wens ik u allen dan ook veel leesplezier toe. Misschien vooral omdat het formaat van deze Kroniek er duidelijk anders uit ziet.

KLAAS ENSINK

enkele notities over een opmerkelijk man

Ger de Leeuw

Inleiding

Tijdens mijn onderzoek naar de betekenis van Emmen met betrekking tot de emigratie naar Amerika in het midden van de vorige eeuw, stuitte ik regelmatig op Klaas Ensink uit Noordbargen, hoewel hij overigens geen 'volgeling, van de zogenaamde Van Raalte-trek was. Even later, tijdens het schrijven van het boek 'Tussen de Kandelaren' kwam ik hem opnieuw tegen. Ensink was van huis uit dan misschien een eenvoudig persoon, maar hij heeft niettemin een behoorlijk stempel gedrukt op de gemeenschap van Emmen, in het bijzonder op die van Noordbargen.

Klaas Ensink werd geboren in 1815. Hij was oorspronkelijk een arme schoenmaker uit Laar in Duitsland. Evenals in Nederland kwam het zo rond het midden van de eeuw tot een kerkelijke afscheiding in Duitsland en Ensink speelde daarin een belangrijke rol. Door die afsplitsing ontstond de Evangelisch-altreformatie Kirche. Ensink ontwikkelde zich onder Jan Berend Sundag tot het houden van zgn. oefeningen - het spreken van een stichtelijk woord bij gebrek aan een preek van een predikant. Overigens is het 'geval Sundag' ook interessant. Sundag was van 1835 tot 1839 kuiper van beroep (Fagbinder und Böttcher) en bekwaamde zich vervolgens in de theologie. Vanaf de zomer in 1839 tot aan november 1840 studeerde hij bij niemand minder dan ds. H. de Cock, die toen in Bovensmilde woonde, en was als 'proponent' aanwezig op de (Nederlandse) Synode van de Christelijke Afscheidenen in 1869.

We komen Ensink uiteraard aanvankelijk tegen in Duitsland. Met twee broers en een zus neemt hij op 21 augustus 1842 deel aan een vergadering op de deel van de boerderij van Steven Lucas in Vorwald. Op uitnodiging van Ensink sprak Sundag hier een stichtelijk woord voor zo'n 200 personen. Overigens waren ook heel wat Nederlanders uit de grensstreek hierbij aanwezig. Omdat het volgens de wet verboden was om voor zoveel mensen tegelijk te (s)preken, werd Sundag veroordeeld tot vier weken gevangenisstraf, Steven Lucas tot acht dagen en de overigen moesten elk twee Thaler betalen en ook nog eens de proceskosten. Als in 1887 in zijn geboorteplaats een Evangelisch alt-reformierte kerk wordt geïnstitueerd, schenkt Ensink deze kerk een kanselbijbel.

Jantien Joling

We maken even een zijsprong naar Jantien Joling uit Noordbargen. Jantien was geboren in 1802. Zij en twee zussen waren als dienstmeisjes in betrekking in Noordbargen. Jantien was dienstmeid bij de gebroeders Lutke Frieling, drie oude vrijgezellen, met behoorlijk wat geld. Toen ze 'op leeftijd, waren gingen deze drie mannen zich zorgen maken, wat er na hun dood met al hun bezit zou gebeuren: dat zou naar verre neven en nichten gaan en daar voelden ze niet zo veel voor. Daarop besloten zij dat de oudste, Willem, maar moest gaan trouwen. Hij was ondertussen 70 jaar oud. Hij trouwde op 19 juni 1829 met zijn huishoudster, Jantien Joling, die toen 26 jaar oud was. Een huwelijk, dat in die tijd het onderwerp van de dag was! Op 1 april 1830 kregen zij een dochter, Eemtien, genoemd naar haar grootmoeder van vaders kant. Zij trouwde in 1859 met de landbouwer Willem Jan(s) Kiers, die na zijn huwelijk tot 1868 houthandelaar werd in Noordbargen. In 1868 gingen ze echter naar Lellens, de geboorteplaats van Kiers, waar ze gingen wonen in de kapitale boerderij 'Dinghweer'. Willem overleed op 6 maart 1840, een schatrijke weduwe achterlatend, want zijn beide jongere broers waren al eerder overleden: Luchien in 1833 en Jan in 1837 (Visser, p. 407-409).

De Afscheiding

Op 6 december 1842 preekte dominee Medema uit Assen in de schuur van de nog jonge weduwe Jantien Frieling-Joling. Een paar weken daarvoor had de Afscheiding in Emmen haar beslag gekregen. Eigenlijk is er niet een officiële acte van afscheiding bekend, maar een ander document kan er wel voor doorgaan.

Het betreffende document, dat bewaard is gebleven, is gericht aan de kerkvoogden van de Hervormde Gemeente en niet aan de kerkenraad, zoals je bij een acte van afscheiding zou verwachten.

Op veel plaatsen hadden de kerkvoogden destijds de gewoonte, ook de afgescheidenen te blijven aanslaan in de zogenaamde kerkelijke belastingen. Daarbij gingen zij uit van artikel 2 van het 'Algemeen Reglement voor het bestuur der Hervormde Kerk'. Daarin staat namelijk de bepaling, dat wie eenmaal bij de Hervormde gemeente staat ingeschreven, tot die kerk blijft behoren, zolang men niet vrijwillig en duidelijk verklaard, zich daarvan af te scheiden. Om zo'n brief gaat het: men wenste geen 'vaste vrijwillige bijdrage, meer aan de Hervormde kerk te betalen. Het stuk bevat 24 handtekeningen en daaruit valt af te leiden, wie op dat moment behoorde bij de chr. afgescheiden kerk. De naam Jantje Joling komt op deze lijst voor. Klaas Ensink (Ensink) komt daarop uiteraard niet voor, overigens wel een L. Ensink.

Dat het stuk min of meer voor een officiële acte' kan door gaan bewijst een tweede document. Het is een bericht van de kerkvoogden aan het provinciaal College van Toezicht der Hervormde Gemeenten in Drenthe. Onder punt b schreven zij op 5 januari 1843: 'Ook zenden wij hierbij een Acte van de Afgescheiden de welke den 12 November 1842 ons van die personen aan ons is ter hand gesteld, waarvan wij aan Ued. moeten vragen of dezelve ook deel moeten nemen aan de kerkelijke lasten daar dezelve van Kerk en predikant nog niet behebt zijn'.

Op 14 juni 1843 schreef koning Willem II, dat hij de Chr. Afgesch. Gemeente erkende, waarbij tevens vermeld werd: 'Deze gemeente zal hare openbare Eeredienst uitoefenen in het huis, behorende aan en bewoond door de weduwe W. L. Frieling, staande in het gehucht Noordbargo, gemeente Emmen, geteekende No. 126. Overigens staat nummer 125!'

Rond het huwelijk

We keren terug naar de bijeenkomst van 6 december 1842. Het was een gedenkwaardige samenkomst. Niet alleen was een van de hoorders zo onder de indruk dat zij flauwviel, maar door het gloedvolle betoog van de predikant nodigden enkele Coevordenaren hem uit om ook naar de vestingstad te komen om te preken en zo mogelijk om daardoor tot afscheiding te komen. Klaas Ensink, die veel bijeenkomsten organiseerde, vaak samen met Sundag, kan hier ook een sturende rol hebben vervuld. Het gelukte om net buiten Coevorden een herberg te huren, waar een zuster van Klaas Ensink waardin was. Dat pleit er des te meer voor, dat Ensink hierin de hand heeft gehad. Gaat het te ver als wij veronderstellen, dat Klaas en Jantien, die zich Jantje liet noemen, elkaar daar voor het eerst of opnieuw ontmoet hebben? Hoe dan ook: op 13 juli 1843 trouwden zij, waardoor de Duitse schoenmaker een vermogend landbouwer, veeboer en markegenoot werd. Het huwelijk bleef overigens kinderloos.

Voorafgaand aan dit huwelijk moest echter nog wel het een en ander officieel geregeld worden. Klaas kwam tenslotte uit Duitsland. De officier van Justitie te Assen schreef op 11 maart 1843 aan de burgemeester van Emmen: 'Dat de hiernevens teruggaande dispositie, door de Hannoversche autoriteit afgegeven, hoezeer daarbij al de vereischte formaliteiten zijn in acht genomen, echter tot de voltrekking van het voorgenomen huwelijk van Klaas Ensink geenszins voldoende is. Bij dit stuk wordt het den belanghebbende vrij en onverlet gelaten, om zonder speciale toestemming van zijn Regiment te behoe-

ven, zich in den echt te mogen begeven; doch hierin is het bewijs niet opgesloten, dat hij, hier te lande, aan zijne verplichtingen, ten opzichte van de Nationale Militie heeft voldaan; of wel, dat hij, als in het jaar, dat hij aan de loting had moeten deel nemen, zich niet in dit koninkrijk bevindende, van militaire dienstplichten ontheven was. Zoo dus gezegde Ensink - volgens zijnen ouderdom - nog in de termen valt, om een certificaat betreffende de Nationale Militie over te leggen, zal hij behooren te handelen, overeenkomstig de vroeger door mij aan ed. Achtb. toegezondene gedrukte circulaire, waarin dit punt omstandig is uit één gezet; en waaraan ik vermeen, mij korthedshalve te mogen gedragen.'

Op 8 juni 1843 schreef de Gouverneur van Drenthe ook een brief aan de burgemeester, dat Klaas moest aantonen, dat hij niet eerder in Nederland had gewoond en dat de Nederlandse bepalingen met betrekking tot de Nationale Militie niet op hem van toepassing waren. Ensink zorgde daarop voor een verklaring 'van drie ingezetenen der Stad Coevorden, houdende dat die persoon van zijne geboorte af op het Laar in het Graafschap Bentheim heeft gewoond en nimmer in dit koninkrijk een gevestigd verblijf heeft gehad'. De Gouverneur vond deze verklaring wel niet zo authentiek, maar nam er toch genoegen mee en liet het verder over aan de ambtenaren van de burgerlijke stand of met het thans geproduceerde stuk genoeg kan worden genomen'. Kennelijk bleek dit voor Emmen voldoende te zijn.

Een gerespecteerd man

Ensink verwierf zich een gerespecteerde plaats in de Emmense samenleving. In kerk en maatschappij was hij een persoonlijkheid. Rond 1860 waren er nogal wat persoonlijke tegenstellingen tussen de Emmense dominee J. T. Bos en scriba Klaas Ensink. Dat velen het met Ensink eens waren, moge blijken uit het hem geschonken vertrouwen toen ds. Bos Emmen verliet. Ensink werd toen benoemd tot oefenaar, oftewel: 'lerend ouderling', een functie, die hij uitoefende van 24 augustus 1861 tot 4 november 1883. Om zijn verdiensten voor de kerk werd hij zelfs benoemd tot ouderling voor het leven! In een brief uit 1853 van de jonge Roelof Brinks, die in 1846 naar Amerika was geëmigreerd, wordt Klaas aangehaald als de man, die een goed getuigenis kan geven van Frits Tibbe uit Laar en die naar Nederland terugkeerde om nog meer land-verhuizers mee naar Amerika te nemen. Dat hij oog had voor zijn omgeving mag blijken uit het feit, dat hij een dag per week brood liet bakken, dat hij gratis ter beschikking van de armen stelde. Het was vooral ook bedoeld voor de bewoners van het woonwagenkamp, dat in de volksmond Lombok heette. Het zandpad,

dat over de es tussen woonwagenkamp en Ensinks boerderij aan de Noordbargerstraat liep. noemde men wel het schooierspadien'. Ensink was ook betrokken bij diverse synodes van de nog jonge Chr. Afgescheiden Gemeenten: hij was afgevaardigde van Drenthe in 1854 (Zwolle), in 1857 (Leiden), in 1860 (Hoogeveen), in 1863 (Franeker), in 1866 (Amsterdam) en in 1869 (Middelburg). In 1863 was hij medeonder-tekenaar van twee protestbrieven, die tijdens de synodevergaderingen werden ingediend. Zijn laatste synodale handeling was het uitspreken van een dankgebed na afloop van de vergadering op 'dingsdagvoormiddag, den 22 Juni 1869.

Ter gelegenheid van de synodale vergaderingen werden weleens foto's gemaakt van de synodeleden. Op enkele daarvan komt ook Klaas Ensink voor. Tot nu toe blijken dit de enige foto's te zijn waar hij op voorkomt. In het boek 150 jaar Gereformeerde Kerk Emmen' wordt enkele malen vermeld dat men helaas geen foto van hem kon bemachtigen - een hiaat in de portrettengalerij in de kerk aan de Wilhelminastraat, die na deze 'ontdekking' opgevuld kan worden!

Volmacht

Zowel Ensink als Kiers bezaten honderden hectares veengrond in het Barger-Oosterveen, waarvan regelmatig gedeelten verkocht werden. In 1851 was hij volmacht van Noord- en Zuidbargo en in die hoedanigheid tekende hij een overeenkomst met de Drentsche Kanaal-Maatschappij, die ter plaatse gronden wilde aankopen voor de aanleg van kanalen (Van der Woude, pp.116-124). De andere gevolmachtigden waren L. Rabbers, G. Betting en H. Haasken.

Op diezelfde 28e juni 1851, werd 'ten huize van de erven Jan Cremers, logementhouder te Emmen', de acte gepasseerd waarin het Amsterdamsche Veld werd verkocht aan de Drentsche land ontginning-Maatschappij. Ook hier komen we dezelfde namen weer tegen van 'volmagten voor de Marktgenooten van Zuid- en Noordbargo.

In 1857 was hij lid van de commissie tot aanleg en scheiding van de marke.

Bij de daadwerkelijke markeverdeling in 1861 komen we hem daarom uiteraard ook weer tegen, 'gerechtigd voor acht, elf twaalfde koeweiden'. Verderop in deze uitgebreide acte, waarin heel veel namen uit Noord- en Zuidbargo vermeld staan, komen we hem nog even weer tegen: 'Hebbende de comparant Klaas Ensink verklaard, te hebben gestemd en geloot als mondeling gemachtigde van' en dan volgen er niet minder dan twaalf namen, voornamelijk de erfgenamen van Willem Meijering en zijn echtgenote Geessien Strating. De Stratings

zaten ergens in de familie: de grootmoeder van zijn stiefdochter heette Eemtien Luchiens Strating.

De school

Tot slot nog iets over zijn bemoeienissen met de school. We duiken opnieuw in het archief van de Gemeente Emmen:

'De ondergeteekenden Klaas Ensink, landbouwer te Noord Bargo, gemeente Emmen en Willem Jans Kiers, landbouwer te Lellens, gemeente Ten Boer, verklaren verkocht te hebben en bij deze in vollen en vrijen eigendom over te dragen aan de mede ondergeteekenden Berend Hoving te Westen Esch, Klaas Aikes en Mans Schirring te Emmen, Jan Lanning en Jacob Huizing Wz, beiden te Zuid-Bargo, als uitmakende het Bestuur der Vereeniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs te Emmen, als rechtspersoon erkend bij Zijnen Majesteits Besluit van 13 November 1868, no. 34, die verklaren voorgemelde Vereeniging te hebben gekocht en in eigendom aan te nemen: den blooten grond, gelegen te Noord Bargo, gemeente Emmen, van de kadastrale perceelen sectie D nos. 4993, school en erf, 6737 huis en erf en 6738 bouwland, te samen in 't geheel groot 25 aren 90 centiares. De aanvaarding geschiedt dadelijk. Deze koop en verkoop is aangegaan voor de som van tweehonderd en vijftig gulden, welke de verkoopers van de koopster erkennen te hebben ontvangen, waarvoor zij bij deze kwiteeren. Ten slotte verklaren partijen, dat de gebouwen welke op het verkochte staan, reeds het eigendom waren van de koopster, zijnde zij door de gemelde vereeniging er op gesticht, de school in 1868 en het huis in 1876, voor hunne rekening. Emmen en Ten Boer, 19 Maart 1888.' <Volgt ondertekening >

Hieruit volgt, dat de grond twintig jaar na het stichten van de school pas in eigendom aan de vereniging overging. Een merkwaardige gang van zaken, waarvoor ongetwijfeld een gewichtige reden zal hebben bestaan. Er wordt verondersteld, dat bij de stichting van de school in 1867 onenigheid was ontstaan tussen de Gereformeerde en Hervormde leden van het schoolbestuur. 'Was Klaas Ensink als bestuurslid toen misschien direct bij dat conflict betrokken?' (Geluk-Bleuming, p.41).

Na zijn dood

Bij zijn leven had hij laten vastleggen, dat uit zijn nalatenschap de kerken van Emmen en Nieuw-Dordrecht bedacht moesten worden. Op 17 december 1895 schreven burgemeester en wethouders daarom een brief aan de Gedeputeerde Staten van Drenthe, met de volgende inhoud:

'Aan de voorzitter van het college van Gedep. Staten in Drenthe. Ter voldoening aan de hiernevens vermelde kantbeschikking en onder terugzending der ons daarbij geworden stukken, hebben wij de eer mede te deelen, dat de adressanten J. A. de Bruijn c.s. de Gereformeerde kerk te Emmen tegenwoordigen en de adressanten J. van der Vlies c.s.* de Gereformeerde kerk te Nieuw Dordrecht, welke beide kerken in het uittreksel, gevoegd bij de circulaire van den Heer Commissaris der Koningin in Drenthe (Prov. Blad no. 76 van 1892) respectievelijk zijn vermeld onder de volgnos. 233 en 236. Tegen het verleenen der machtiging tot aanvaarding der legaten zijn ons geene bezwaren bekend.'

Op 14 februari 1896 kwam er antwoord:

'Wij hebben de eer aan U mede te deelen, dat, volgens schrijven van den Minister van Justitie dd 6 dezer no. 122, 1^e afdeeling, bij Koninklijk besluit van den 28 Januari no. 29 machtiging is verleend aan het Kerkbestuur der Gereformeerde gemeente Emmen en het kerkbestuur der Gereformeerde gemeente te Nieuw-Dordrecht tot aanvaarding van legaten, achtereenvolgens groot f 4000,- en f 2000,- aan die Gereformeerde gemeenten besproken door wijlen K. Ensink te Noordbarge, terwijl die beschikking door genoemden Minister op 6 Februari jl. onder terugzending der overgelegde akte, aan de belanghebbenden is medegedeeld. Uwe nevens vermelde missive had op deze zaak betrekking.'

Tot slot nog een opmerking: In: 150 jaar Geref. kerk (p. 128) staat vermeld, dat de twee zusters van Jantien Joling in 1847 naar Amerika emigreerden. In de lijsten van Landverhuizers 1845-1847 komen zij echter niet voor. Wel een Jan Geerts Joling, van beroep kleermaker, die in 1846 vertrok. Verder in 1871 Jan Joling (25 jaar), van beroep 'dienstknecht' en in 1872 Willem Joling, (53 jaar), van beroep landbouwer (De Leeuw, 1995a, pp. 37-42).

Literatuur:

Ik heb gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

Beuker, G. J., Umkehr und Erneuerung, aus der Geschichte der Evangelisch-altreformierten Kirche in Niedersachsen 1838-1988'. Uitgave van de Synode der Evangelisch-altreformierten Kirche in Niedersachsen, 1988.

Bouma, H., Afgescheiden Emigranten uit Emmen 1846. Manuscript, november 1991.

Gedenke des ganzen Weges 1845-1995. 150 Jahre Evangelischaltreformierte Gemeinde Emlichheim. Bad Bentheim, 1995.

Geluk-Bleumink, A. en J. Pool, Jij bent een deel van de geschiedenis. Nieuw-Amsterdam, 1992.

Handelingen en verslagen van de algemene synoden van de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk (1836-1869). Herdruk. Houten/Utrecht, 1984.

150 jaar Gereformeerde Kerk Emmen, 1841-1991, Van Afscheiding naar Samen op Weg. Groningen, 1991.

Leeuw, G. de, Emmen en de Van Raalte-trek. Emmen, 1995a.

Leeuw, G. de, Tussen de Kandelaren. Emmen, 1995b.

Visscher, W., Rond de Runde. Montfoort, 1997.

Woude, P. van der, 100 jaar Nieuw-Amsterdam Veenoord. Emmen, 1960.

DE REGISTRATIE VAN HUWELIJKS- EN OVERLIJDENSAKTEN

De ondergetekenden hebben de gegevens van de huwelijksakten van 1811-1902 van de gemeente Emmen op formulieren overgebracht. Ze werden vervolgens door dhr. De Jong in de computer gezet en daarna zijn ze naar het Rijksarchief gegaan.

Momenteel zijn we bijna iedere maandagochtend in een kantoortje in de kelder bij het archief van de gemeente Emmen bezig met de overlijdensakten van 1811-1942. Veel langere periode dus!

Het bezig zijn met de huwelijksakten was leuk, maar de overlijdensakten te verwerken is minder leuk. Zo veel akten van levenloze en kleine kinderen.

Je hebt soms het ene kindje gehad en dan kom je al weer de naam tegen van dezelfde ouders - dus weer een gestorven kindje! Ook komt het regelmatig voor, dat er een pasgeboren kindje overlijdt en even daarna de moeder.

Dhr. Van der Velde, heeft over 1913 de leeftijden van de overledenen eens op papier gezet. Dat leverde het volgende overzicht op:

levenloos	65	tot 1 maand	36	1 mnd tot 1 jaar	63
1 tot 2 jaar	30	2 tot 10 jaar	28	10 tot 20 jaar	23
20 tot 60 jaar	82	vanaf 60 jaar	92		

Over 1 week (een ander jaar):

4 levenloos	1 van 3 weken	1 van 3 maanden
1 van 4 maanden	1 van 7 maanden	2 van 3 maanden
1 van 2 jaar	1 van 39 jaar	1 van 55 jaar
1 van 98 jaar!		

Nog een schrijnend voorbeeld:

Eén van ons kwam een akte tegen waarin aangifte werd gedaan van de vondst van een baby in Kanaal A in Emmererfscheidenveen. We hebben geprobeerd een krant te vinden, waarin iets hierover vermeld stond. Dhr. Brands had de Emmer Courant van 22 mei 1909 in zijn bezit en vond het volgende: 'Door twee kinderen werd heden te Emmererfscheidenveen drijvende gevonden 't lijke van een pasgeboren kind van het vrouwelijk geslacht. 't Verkeerde reeds in staat van ontbinding. Meerdere bijzonderheden ontbreken nog'. Die bijzonderheden zijn echter naderhand niet in de krant vermeld. In de Provinciale Drentsche en Asser Courant van 24 mei stond ook een bericht. Daarin stond dat het om een voldragen baby ging, dat was gevonden door een 12 en een 13-jarige jongen van respectievelijk de familie De Haar en Koens, met de toevoeging: 'Arme ouders!'

Nog iets wonderlijks. Er is een tweeling geboren: de één levenloos, de ander sterft een dag later. Bij het levenloze kind komt de naam van de moeder te staan, echtgenote van en bij het andere kindje, dat even in leven bleef, komen de namen van de vader en moeder te staan. Alsof het eerste kindje alleen van de moeder is!

Af en toe hoor je: 'Hier heb ik iemand van 80 jaar'. Uitzonderingen dus en dat moet even gemeld worden!

Tegen tien onderbreken we de werkzaamheden even door 'boven' koffie te gaan drinken. Dan komen er gelukkig andere gesprekken op gang. 't Is goed dat zo iets er tussen door komt, anders zou je haast de moed verliezen om verder te gaan. Toch proberen we dat stug te doen!

J. Pool, B. van der Velde, H. de Jong, G. T. de Leeuw-Roodhardt

Op heden den Afttienden Lanneage van het jaar
achtien hondert en Dertien, compareerde voor ons
Maire van de gemeente Emmen, Kanton Dalen Departement
de Westvleems waarnemende de weerkraamheden
van ambtenaar van den Burgerlyken stand, Jan Geerts
Walters en Christiaan Christiaans wonende te Rosemin-
kel gemeente Emmen, dewelke ons verklaard hebben,
dat Albert Beens hun buurman, oud Reven en
Reventick-jaren weduwnaar van beroep Landbouwer
den Afttienden deser maand morgens te twee uren
ten zynen huise is overleden. Volgens dese verklaring
en op de aanvragen daer toe gedaan, heb ik de tegenvoor-
dige acte opgemaakt, die door de comparanten nuens
ons is getekend ten dage als boven.

Willings

Christiaan Christiaans

Jan Geerts Walters

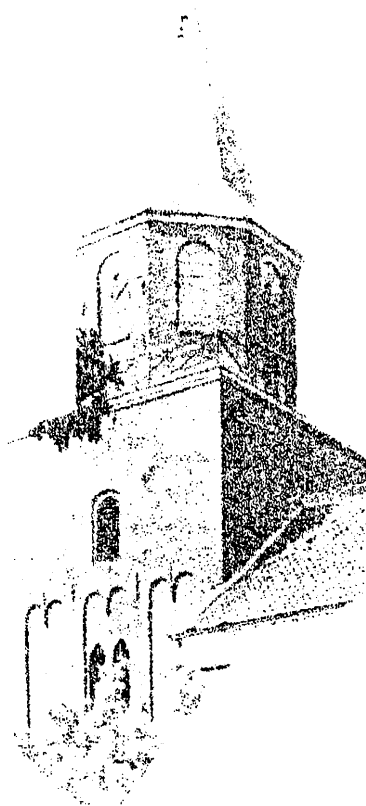
Op heden den Eersten Februarie van het jaar ach-
tien hondert en Dertien, compareerde voor ons Maire
van de gemeente Emmen, Kanton Dalen Departement
de Westvleems, waarnemende de weerkraamheden van
ambtenaar van den Burgerlyken stand Hendrik Geerts
en Hendrik Loman, wonende te Haardberge gemeente
Emmen, dewelke ons verklaard hebben, dat Rachel
Hölf oud Les en Vijftig jaren getrouwd vrouw van hun
buurman Michiel Habans van beroep koopmansche den
Dertiensten januarij avonds te Elf ^{tien} uren hare huise is
overleden. Volgens dese verklaring en op de aanvragen
daer toe gedaan, heb ik de tegenwoordige acte opgemaakt
die door de comparant Hendrik Geerts nuens ons is getekend
ten dage als boven. Hebbende Hendrik Loman verklaard niet
te kunnen schrijven. Hendrik Geerts

Willings

DE GESCHIEDENIS VAN DE N.H. KERK TE EMMEN (1598-1867)

J. Pool

Aan het bestuur van de vereniging zegde ik toe iets te schrijven over een oud document, dat in mijn bezit is en afkomstig van wijlen de gezusters Wigchers uit Westenesch. In dat document vertelt een 'voorouder, van de dames over gebeurtenissen in Emmen en Westenesch tussen 1770 en 1825. Een deel van deze gegevens heb ik gebruikt bij het schrijven van een gedenkboek over het 125-jarig bestaan van de N.H. school, die vroeger in Noordbarge stond. Mevr. A. Geluk-Bleumink en ik hebben samen het boek 'Jij bent een deel van de geschiedenis' geschreven. Daar de gebeurtenissen van toen voorzover zij betrekking hebben op de N.H. kerk van Emmen door mij verweven zijn met een stuk geschiedenis over deze kerk, leek het mij beter het desbetreffende hoofdstuk uit het boek hier op te nemen. Te meer daar mij is gebleken, dat het genoemde boek, dat in een vrij kleine oplage is verschenen, niet aan ieder bekend is. In een later stadium kom ik graag nog een keer terug op het genoemde oude document.

Toren N.H. Kerk.

Hier volgt de bijdrage.

Omstreeks het jaar 1530 begon men in het Landschap Drenthe een grote tegenzin te bespeuren - zelfs bij de geestelijken - tegen de Paapse Mis, maar ook tegen andere gebruiken in de Roomse Kerk groeide het verzet. Er waren pastoors die -in de tweede helft van de 16e eeuw -aan de hand van de Heidelbergse Catechismus, die in 1563 tot stand kwam, de gereformeerde leer verkondigden. Dat betekent echter niet dat alles pais en vree was toen Graaf Willem Lodewijk van Nassau in 1598 de inwoners van Drenthe liet overgaan tot het protestantisme. De pastoors en de schoolmeesters kregen op 5 mei 1598 hun congé, ze moesten binnen 3 weken de woning en de goederen der kerk verlaten en overdragen aan de kerkvoogden. De pastoors die predikant wilden worden, waren weinig in getal en ze moesten geëxamineerd worden! De kennis van de geestelijken was uiterst gering en ze zakten dan ook voor het examen, maar sommigen werden toch tot de Woordbediening toegelaten, daar anders het Landschap Drenthe een herderloze kerk zou worden. Maarten Luther schreef reeds dat het treurig was om op te merken dat de gewone man - met name in de dorpen - niets afwist van de christelijke leer en dat de predikanten onbekwaam waren om te leren; de mensen kenden noch het Onze Vader, noch de Tien Geboden, noch wisten ze iets af van het christelijk geloof. Ieder dorp kreeg - indien voorradig - een schoolmeester, die dan tevens koster, voorlezer en voorzanger in de kerk moest zijn. Vóór zijn aanstelling moest hij echter ook worden geëxamineerd, om iets gewaar te worden van zijn godsdienstkennis en zijn gezindheid. Doch de schoolmeester was zeer meegaand bij de overgang naar het protestantisme en als hij een goede zangstem had en mooi kon schrijven, dan was hij geslaagd. Indien later voldoende calvinistische onderwijzers voorhanden waren, dan werden de ex-katholieken weer ontslagen! Hoewel het opdragen van zielemissen voor gestorvenen een 'rooms abuis' werd genoemd, werd het toch tot een gewoonte in de dorpen om bij het begraven lijkredes te houden. Daarvoor liet men dan dikwijls de pastoor terugkomen of men droeg ook dit werk op aan de schoolmeester. Het bestuur van het Landschap Drenthe regelde alle zaken van kerk en school. In 1630 stelde het een soort leerplicht in. Dit hield in dat voor ieder kind schoolgeld moest worden betaald, vanaf het 7e levensjaar, ook wanneer het kind de school niet bezocht. Het schoolgeld diende te worden betaald totdat het kind kon lezen en schrijven alsmede de catechismus en andere geloofs-beginselen kende. De schoolmeester (koster, voorlezer, voorzanger) kreeg voor zijn buitenschoolse activiteiten een beloning uit de kosterij goederen. In

zijn nevenfunctie van koster moest hij de kerkklok luiden, de school schoonhouden en voorbereidingen treffen voor een geordende kerkdienst. In 1730 werd de Kerkorde der Landschap Drenthe vastgesteld door het Landschapsbestuur en daarin werd verplicht gesteld dat ieder kind van 8 tot 12 jaar de school diende te bezoeken. De school moest het gehele jaar - winter en zomer - open zijn. Lezen en schrijven bleven de hoofdvakken, doch tegen betaling van extra schoolgeld kon de leerling ook rekenlessen ontvangen. Tevens werd in die tijd extra aandacht besteed aan de vorming van het kind, zodat het zou opgroeien tot een waardig lid van de maatschappij! De laatste pastoor van Emmen was Albertus Werkinck, die handelde in wijwater en samenleefde met zijn huiswif. Dat laatste vonden de parochianen voorstelbaar. Meer moeite had de Kerk der Reformatie met de pastoor in Roswinkel. Zijn huiswif zou zijn vrouw worden, ware het niet dat zij een vorige pastoor ook reeds met lijf en leden had gediend. Maar de pastoor/dominee verklaarde dat hij zich met de tweedehandse vrouw wel zou redden en men heeft de zaak toen verder op zijn beloop gelaten. De volgende predikanten hebben de kerk van Emmen gediend:

van 1600 - 1602 Henricus Asuerus;
 van 1602 - 1603 Zacharias Wolf;
 van 1603 - 1604 Johannes Schröder;
 van deze predikant is bekend dat hij niet door de Classis Drenthe werd geëxamineerd, maar door de Synode van Groningen, omdat de Classis Drenthe nog te zwak was!

van 1607 - 1613 Bernhardus Schrothusius;
 van 1614 - 1615 Johannes Rusius;
 Het recht op de predikantsbenoemingen (het z.g. collatierecht) berustte in de periode van 1600 - 1787 bij verschillende aanzienlijke personen. In 1787 werd dit collatierecht in 107 stemmen gesplitst en aan de ingezetenen verkocht. Particulieren hadden het recht om een dergelijk recht te verkopen of bij wilsbeschikkingen aan anderen te vermaken. Engelbert van Ense, die dat recht bezat, benoemde - mede uit naam van zijn vrouw! - Johannes Rusius uit de Graafschap Bentheim.

van 1616 - 1657 Herbertus Brachtesende;
 Grote geleerden waren de dorpsdominees niet. Velen kwamen van over de grens en waren de Nederlandse sprake niet kundig; ze spraken geen behoorlijk Nederlands, zoals we hebben kunnen lezen in de stukken van de Synode van Dordt van 1618/19. Zo ook ds. Brachtesende. Hij kwam van Teeklenburg en hij werd vermaand Nederlands te leren. Later werd van hem getuigd dat hij zeer trouw in 's Heeren dienst als leraar is geweest. Hij diende de kerk in Emmen meer dan 40 jaar en voegde aan zijn naam steeds toe: 'Servus Christi'; dienstknecht van de

Heer!

van 1658 - 1672 Jodocus Welveldt;
 Hij vluchtte in het rampjaar naar Groningen waar hij datzelfde jaar nog stierf. De beide klokken werden door Bommen Berend uit de kerktoren geroofd. Een legende zegt dat de ene klok gezonken is in het Bargermeer en dat de andere nu nog hangt in de toren van Wesuwe in Duitsland.

van 1673 - 1705 Gerhardus Cock (vader), met het recht van collatie benoemde hij bij testament zijn zoon tot predikant van Emmen.

van 1705 - 1743 Gerhardus Cock (zoon);
 van 1743 - 1773 Michaël Witsenborg;
 van 1773 - 1775 was er geen predikant. Albertus Staverman werd beroepen door de Weduwe Albrink, die het recht van collatie bezat. Dit gebeurde op verzoek van de kerspelluiden van Emmen, die haar beloofden aan haar te zullen denken als er 'boerwarken' in de kerspel zouden moeten worden uitgevoerd! Te allen tijde wilden ze haar dan het werk gunnen! Gedeputeerde Staten van Drenthe onthielden hun goedkeuring aan deze benoeming.

van 1775 - 1787 Johannes Hemmes;
 Johannes Hemmes was patriot. Hij en ds. Albeving van Odoorn en ds. Schagt te Borger werden op de Landdag van Drenthe afgezet als predikant. Vooral ds. Hemmes toonde zich een vurig patriot. Hij preekte tegen de Drost en tegen de Prins van Oranje, die hij schelmen noemde! Toen de patriotten door de Pruisen waren verjaagd en de Prins in zijn macht was hersteld, werd ds. Hemmes op het matje geroepen en als predikant afgezet. Hendrick Schirring uit Westenesch schreef hierover in zijn 'dagboek': "Anno 1787, in de maand september, zijn der een groot aantal soldaten doorgereist, dat veel schrik en benoutheid an de bewoners toe bragte, terwijl sij jeets dreigden en dwongen, dog weiniig schade veroorzaakt. Doe heeft men begonnen oranjen te dragen en patersjotterij vernieteg. Anno 1787, op denL

laasten dag des jaars, sijnder in de suydenveldse classy 3 predekanten, bij proviisi, het prede ken verboden: domeni Schagt tot Borger, domeni Albeving tot Odoorn en domeni Hems tot Emmen. Op de Landdag 1788 is Johannes Hems tot Emmen tot predekant afgeset en 300 gulden tot leeftogt toegewesen, alsmede een nige ambtsbedienaars van haare ampten afgeset. Anno 1788, in de maand april hebben caspelluiden van Emmen het callacy, of het regt om een predekant te setten, van de scholt Karsten van 't Hoogeveen en G. Albeving, predekant tot Odoorn, voor een somma van een duisend en vijfhonderd ' guldens gekogt en des selven

jaars Johannes Hinderikus Mensengaa, predekanter in de Oude Schans beroepen. Anno 1789, den 23 janwari is J. H. Mensengaa als predekanter beveste 'at uit Hebreë 13 vers 17 en sijn intrede gedaan den 1 feberwari uit 2 tesselonysensen 3 vers 1

van 1788 - 1794 Johannes H. Mensen-aa:
In 1793 vielen de Fransen voor het eerst. met dui- zenden patriotten ons land binnen. We lezen dan in hetzelfde dacboek: "Anno 1793, den 3 meert, heeft ter een seer swaare stormwind gewaait soo datter huizen sijn van dak ontbloom en spoorholt an stuk- ken gewaait. Te Emmen, in de voormiddag predekanter Hems gepreedeget van God, dat hij een geest is van oneindigge volmaaktheit en bestaande uit drie personen-. van Gods verstand; van Gods ogen; van Gods oren; van Gods handen; van Gods voeten; van Gods mond; van Gods alwetenheit; van Gods al- macht; van Gods overalteenwoordegheit: daar is één God! Anno 1794, den 23 feberwari, heeft de predekanter J.H. Mensengaa sijn afscheit gedaan te Emmen uit 2 Petri 3 vers 18. Sijn anspraak uit Matteus 28 vers 20; de laaste reis gesongen uit den avondsang, de laaste drie versen."

van 1794 - 1796 Jan P. Doornbosch;
"Anno 1794, den 29 juny is J.R. Doornbosch te Em- men, tot predekanter bevesteg. Den 6 july sijn intree gedaan uit Fylippensen 3 vers 13. Als doe heeft men een groote droogte gehadt. In laaste van december heeft het langdyreg gevrooren. Anno 1795, in janwari, seer koude dagen, soo dat alle wegen trek- en reisbaar waren. Sometijds seer glad van ijs en sniew, dat de wegen onbruikbaar waren. Doe heeft het krijgsvolk begonnen te trekken. Anno 1795 tusschen den 25 janwari en den 1 feberwari sijnder drie troepen Engelschen door Emmen getrokken en overnacht, dat veel schrik en schade anbragte. Daarna Hollanders. Den 1 feberwari isser een groote troep Engelschen in Koeverden getrokken en hebben daar een koommagasijn opgeslagen, het mudde voor negen gulden. Dog den 8 daar schijlijk uit de Bentemer poort vertrokken, voor schrik voor de Fransen. Het kruitmagasijn verdister- weert. Doe begunhet te dooijen. Den 11 sijn ook de Fransen in Koeverden gekomen. Van doe af heeft men vribomen opgerigt en vritekenen begunt te dragen. Den 14 sijn hyr door Emmen de eerste - en voor een groot gedeelte Fransche - troepen ge- gaan en overnacht. Te peerde en te voet. 8 ruiters bij ons. Den 18 een minder getal, bij ons twee man. Den 19 de derde troep, bij ons 5 man, den 20 de vierde troep, bij ons 6 man, den 21 de vijfde troep, bij ons 10 man, den 22 de sesde troep bij ons 9 man, den 23 de sevende troep, bij ons 5 man tot den 5 meert.

Daags by beurten op de Wagt en op betrolly in nabuירige dorpen om de Engelschen af te weeren.

Den 14 van de maant sijn hyr door getrokken drie groote troepen Vranschen. Yder troep van een ba- taljon in 9 dagen. Den 16 mei is het vree traktaat tussen Vrankrijk en de Vereenigde Neederlanden ge- sloten. Den 4 juny uit Parijs na de provensyen gesonden. Den 5 july isser in de landschap Drent dankdag gehouden over de vrede tusschen Vrankrijk en de Vereenigde Neederlanden. Te Em- men gepreedeget door J.P. Doornbosch uit Pesalm 46 vers 9, na de middag uit Exodus 23 vers 22. Des selven jaars was er groote duurte onder alle koop- waar, leevendege en leevenloose. In laaste van july kost een mudde rogge twaalf gulden, een mudde boekweit ses gulden en tien stuiver, tot an de herf toe kost de rogge om de tien gulden. In begun desember sijn Drentsche volken alle beschreven: mans en vrouws personen van de ousste tot de jongste toe. Anno 1796 is op de ordenare landdag door lanschvolmagten J.P. Doornbosch de predegstoel te Emmen ontsegt en J. Hems wederom toegekent, tot groote droefheit en moeilikheit voor Doornbosch en de heelle gemeente. Sijn laaste preek gedaan op sondag 1 mei uit de laaste, of, sondag 52 der categismus. Hems syn preek den 8 mei."

van 1796 - 1806 Johannes Hemmes;
van 1807 - 1808 Remko Engels;
van 1808 - 1845 Johannes Petrus Amshoff,
Johannes Petrus Arnshoff had de gewoonte per zondag driemaal te preken. Hij had in elke dienst veel mensen onder sijn gehoor. Als hij bezoe- ken bracht in de omliggende gehuchten, om de jeugd te leren uit de catechismus, dan preekte hij daar ook voor ouderen! Bij het 50 jarig jubileum dat hij vierde - dat was in 1838 - werd voor hem een lied gecomponeerd:
Welkom, welkom op den drempel,
Vriend en leidsman van de jeugd,
Van dien Godgewijden tempel
Waar G'ons vormt tot reine deugd!
Hij hield sijn afscheidspreek op de Oudejaarsavond van het jaar 1844 en vertrok naar Eibergen waar hij in 1853 overleed, maar hij wilde in Emmen begraven worden. Daar rust hij onder de hoge beukebomen van het Oude Kerkhof en op sijn grafsteen staat geschreven:
*Mag jetzt des Todes Arm uns trennen
Wir werden einst uns wiederseh'n,
Vor Gottes Thron uns wiederkennen,
Mit lautem Danke vor Ihm steh'n.
Da wo kein Tod uns trennen kann,
steh'n wir vereint und beten an.*

van 1845 - 1847 Schelto Coolhaas van der Woude;
van 1848 - 1853 Theodorus A. Hoen;
van 1854 - 1867 Hendrikus S.J. Hugenholtz;

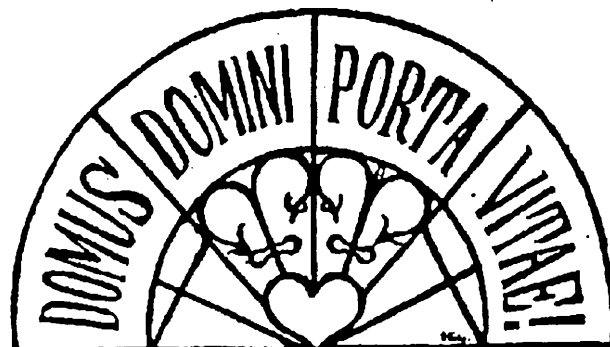
Dr. Hugenholtz was de laatste rechtzinnige predikant. Hij kwam hier op 2 juli 1854 vanuit de Graafschap Bentheim (Veldhuizen), waar hij van 1846 tot 1854 predikant was. Hij wenste niet in de oude kerk te preken, die in 1456 was gebouwd. Door zijn inspanning kwam er een nieuwe kerk, die op 2 juli 1856 in gebruik werd genomen. Dr. Hugenholtz stierf in 1867 en met hem ging dus de laatste rechtzinnige predikant van de 'Grote Kerk' heen.

van 1867 - 1869 M.A. Gooszen;

Ds. Gooszen werd als 'evangelisch' predikant beroepen. Voor het laatst werd het collatierecht toegepast op grond van het nieuwe Synodale reglement (1867). In het vervolg zou een predikant beroepen worden door een kiescollege, dat zou bestaan uit 9 kerkeraadsleden en 18 gemachtigden. Dat ds. Gooszen 'evangelisch' was, wilde zeggen dat hij een navolger was van de Groninger richting, hij was van 'Nieuw Licht'. Een aantal leden van de kerk trachtte het beroep op ds. Gooszen ongedaan te maken en stelde als tegenkandidaat ds. Nonnhebel uit Middelburg, die rechtzinnig in de leer was. Met buitengewone felheid is in Emmen toen strijd gevoerd. Dagen, ja wekenlang is er gewerkt en bewerkt met allerlei geoorloofde en ongeoorloofde middelen.

Zelfs met de 'boerhoorn voorop, werden de stemgerechtigden naar Emmen geleid en ook de meijersboeren (de pachters) moesten de terreur ondervinden van hun heerschappen! Sinds het Concilie van Trente is er een langdurig tijdperk geweest van polemieken, waarin de een de ander bestreed en enkelzijdig de nadruk legde op de verschillen. Daarna kwam er een tijd van hoffelijker vriendelijkheid, waarin men begripender en opener jegens de anders-gezinden probeerde te worden en daarom vredelievender of 'irenischer' sprak. Zo noemt men de volgelingen van ds. Hofstede de Groot ook wel 'de irenischen'. Toch kwamen men niet tot dat wat men tegenwoordig 'oecumenische gezindheid' noemt, daar de ontmoeting met de ander geen aanleiding werd tot een hernieuwde bezinning op het eigen geloofsbezit. Het waren de irenischen immers die de deur willens en wetens openzetten voor de vrijzinnigheid! De heftige strijd die werd gevoerd, leidde tot een scheuring, weliswaar binnen de muren, doch de orthodox-hervormden richtten een evangelisatievereniging op onder leiding van de evangelist Lubach, en de predikanten in de hervormde gemeente van Emmen waren vanaf die tijd 'modern', ook wel evangelisch genoemd. Reeds in datzelfde jaar 1867 stichtte men een eigen christelijke school en in 1870 volgde de bouw van een eigen 'Kapel'. Na de Afscheiding van 1834 in Ulrum zette overal in het land deze Afscheiding door. In 1836 hielden de Afscheidenen hun eerste Synode.

Zij wilden niet bestempeld worden met de naam van een nieuw kerkgenootschap, maar erkend worden als een in waarheid Christelijk Gereformeerde kerk. Ten gevolge van harde overheidsdwang - inkwartieringen, boeten en gevangenschap - kwamen de meeste kerken er toe om de Koning vrijheid van godsdiensttoefening te verzoeken en zich als een nieuw kerkgenootschap aan te dienen. Noodgedwongen aanvaardden zij daarbij de naam van Chr. Afscheiden Gemeenten. Een klein deel der gemeenten wilde echter tot geen prijs dit doen. Zij noemden zich de Gereformeerde Kerk onder het Kruis. We hebben reeds eerder de naam genoemd van 'Nederlandtsche Kercken, die onder 't Cruys sitten' en wel in de acta van de Synode van Embden van 1571, kwam deze naam voor. In 1869 hebben deze kerken zich bijna alle weer herenigd en heetten sindsdien: de Christelijke Gereformeerde Kerk. Enkele z.g. Kruiskerken bleven zelfstandig bestaan. Toen ds. Amshoff op 31 december 1844 met emeritaat ging, had zich in de Nederlandse Hervormde Kerk van Emmen ook reeds een scheuring voorgedaan, die verband hield met de oproep tot bekering van ds. Hendrik de Cock te Ulrum.

Spreuk boven de ingang van de N.H. Kerk (1920)

De Drie Podagrissen Gichtlijders), ds. A.L. Lesturgeon, H. Boom en D.H. van der Scheer, schreven in 1843 over de bouw van een kerk van de Afscheidenen aan de Westenesserstraat. In verband met hun bezoek aan Emmen schreven ze: "Vergezelt ons nu naar de Kerk! Vooreerst naar de Nederlandse Hervormde Kerk. Want ook de Afscheidenen hebben hier in 1843 een bedehuis getimmerd, dat, - het klinkt wel Babelsch - maar er zijn ter wereld zoo vele doodonschuldige, onvoorbedachte inconsequentien! - dat zelfs met een toren voorzien is. Te regt verwondert men zich, dat deze juist op 't oostelijk einde is aangebracht. Immers waar gij in Drenthe een kerk met een toren ziet prijken, daar zult gij dien aan den westkant des gebouws ontmoeten! De gemeente 'onder 't Kruis' heeft zekerlijk deze aanleiding tot opspraak niet vooraf overwogen, en wij willen daarom hare

nederigheid ook in geenen deele betwijfelen. Deze afwijking van den gewonen regel zal wel niets anders zijn dan een architectische lapsus lingue (bouwkundige vergissing)". We keren terug van de Westnessersteeg naar het Centrum. Daar staan aan de kant van de ondergaande zon, de Drie Podagrissen en leunen lusteloos aan de deur van de kerk. 'Domus Domilli - Port & Vitae' staat boven de deur geschreven. Dit betekent: Huis des Heeren - Poort des Levens. De kerk is voor hen meer dan een vergaderlokaal. Ze willen naar binnen, hoewel deze oude kerk van buiten op hen geen schitterende indruk heeft gemaakt. Ze spreken er niet veel goeds van: "De kerk", zeggen ze van binnenuit "heeft iets kloosterachtigs, korte pilaren, een beun, dat, als er tralies voor worden gemaakt, juist goed voor een beestenhok zou zijn!" "In Elia's dagen bouwde Koning Achab ter wille van zijn vrouw Izebel, een Baälstempel in Samaria. Deze tempel werd ook door de Joden druk bezocht, tot ergernis van den profeet. Verschillende oorzaken werkten ertoe mee, dat de Joden deze eeredienst naliepen. In niet geringe mate werden ze getrokken door den kunstzin en de smaakvolheid, waarmede dit gebouw was ingericht. De Jodentempel te Bethel was onversierd. Slechts een onbeholpen stierbeeld gaf het goddelijke weer. De tempel te Samaria boeide veel meer; het voor de zinnen bevattelijk gemaakte godsbegrip, had men er om zich heen! In onze dagen is menige ziel, gevoelig voor deze motieven, afgedwaald naar de Roomsche Kerk. De armoede onzer Protestantse Kerken deed innerlijk huiveren! Hoe kan men gesticht worden, bij zoveel kalk om zich heen!" Aldus schreef ds. H. de Groot, hervormd predikant te Emmen (1922) in zijn boekje 'Protestantse Kerkdecoratie'. En met de verwijzing naar wat de Drie Podagrissen in 1843 ervoeren toen zij de oude kerk bezichtigden, vond hij het verklaarbaar waarom dr. Hugenholtz - die in 1854 zijn intrede deed in Emmen - niet in die kerk wenste te preken. En zo wij reeds lazen, werd die kerk - die in 1456 was gebouwd - in 1854 afgebroken.

Historie en genealogie aangaande Zuidoost Drenthe.

Op 3 oktober jl. werd door de Historische Vereniging Zuidoost Drenthe en de Ned.Gen.Ver. afd. Drenthe gezamenlijk een middag georganiseerd voor "beginners" en anderszins geïnteresseerden. De bijeenkomst vond plaats in Grote of Ned. Hervormde kerk in het centrum van Emmen. Naast een uitgebreide uitstalling aan genealogische informatie werd van de zijde van de Historische Vereniging deel genomen door de leden Harm de Jong, Gré de Leeuw, Wim Visscher, Peter Kraan, Ton Bakker, Jans Brands en Ger de Leeuw. Er werden een aantal gegevens van uiteenlopende aard getoond en er werd driftig informatie verstrekt aan de vele geïnteresseerden, die op deze druilerige zaterdagmiddag de kerk wisten te vinden. Al met al een gezellige en nuttige middag, goed voor het in beeld brengen van de Historische Vereniging Zuidoost Drenthe en de afd. Drenthe van de NGV.

Peter M. Kraan.

Op zaterdag 14 november jl. werd in het Slakkenhuis van de Muzeval het inmiddels tweede boek van ons lid Trientje Smid-Bosklopper gepresenteerd. Zij schreef het boek 'De verzenen tegen de prikkels', een brok familiegeschiedenis met de hoofdrollen voor haar moeder Stientje en haar vader Otto. Ik mocht het eerste exemplaar in ontvangst nemen, ten overstaan van een groot aantal genodigden, waaronder vele verenigingsleden. Een feestelijke gebeurtenis waarin duidelijk de Historische Vereniging Zuidoost Drenthe deelgenoot bleek te zijn.

Peter M. Kraan.

MET DE VERENIGING NAAR BORGER

Op zaterdagmiddag, 17 oktober j.l. namen zo'n twintig leden van de vereniging deel aan de excursie naar 't Flint'nhoes, het Nationaal Hunebedden Informatie Centrum te Borger. We kregen een persoonlijke introductie van de directeur, drs. H. Klompmaker, die ons iets over de geschiedenis van de hunebedden vertelde. Daarbij liet hij de aanwezigen raden wat er in het kraaghalsflesje had gezeten, dat aangetroffen was in een van de Drentse hunebedden. Vroeger dacht men dat het tranenflesjes waren, maar nu denkt men dat er een verdovend drankje in bewaard werd - althans volgens Klompmaker!

Vervolgens kregen we een diaserie te zien, waarbij op aanschouwelijke wijze o.a. werd gedemonstreerd hoe men zo'n 5000 jaar geleden die hunebedden bouwde. Het blijft overigens gissen, want van die hunebeddenperiode hebben we geen schriftelijke informatie. Alles wat we denken te weten is gebaseerd op wat men ontdekte bij opgravingen. De interpretatie van de gevonden sporen en voorwerpen blijft altijd een beetje speculatief.

Daarna volgde een rondleiding door de expositieruimte. Het museum heeft op een overzichtelijke manier de prehistorie uitgebeeld, met natuurlijk veel nadruk op de hunebeddenperiode. Men heeft gebruik gemaakt van veel moderne snufjes. Zeer de moeite waard! M.i. was Klompmaker even in de war met de ligging van lijksilhouetten, omdat je bij een zogenaamd 'lakprofiel', als het ware tegen de achterkant van de verkleuring aankijkt - dus eigenlijk het spiegelbeeld ziet. Een kniesoor die daarover valt - ik dus!

Tot slot gingen we naar buiten om het grootste hunebed van Nederland te bekijken. Het was er winderig en regenachtig, zodat het buitengebeuren snel werd ingeruild voor een kop koffie met hunebedkoek.

Het bezoek was eigenlijk te kort om alle facetten van deze boeiende episode uit de Drentse geschiedenis goed te belichten. Daar is meer tijd voor nodig! Dat bleek mij tijdens de koffie: er was op z'n minst nog één persoon, die er van uitging dat er slechts één voornaam persoon in zo'n hunebed werd begraven.

Wellicht wordt het tijd om voor de vereniging het complete hunebeddenverhaal nog eens te vertellen?

Toch was het een geslaagde middag en werd er - vooral tijdens de koffie - weer veel informatie uitgewisseld.

Ger de Leeuw.

Emmen 12 september 1998.

De Zuid-Oosthoek van Drenthe stond ook dit jaar weer in het teken van de landelijke Open Monumentendag. Om de belangstellenden de gelegenheid te geven de monumenten in groepsvorm te bezoeken, werden drie routes gevormd waarvoor bussen werden ingezet. Per route was een lid van de Historische Vereniging Zuid Oost Drenthe in de bus aanwezig voor aanvullende informatie en begeleiding.

De 1e route met als gids Wim Visscher. Voor Wim was het niet de eerste keer dat hij als gids een route begeleidde. Deze route vertrok vanuit Centrum Emmen (nabij V.V.V. richting Zwaantje Hans Stokman 's Hof Schoonebeek waarbij onderweg de 'Molen, Veenoord de Geref. Kerk Vaart NZ, Nw-Amsterdam en het Smalspoor Museum Erica werden bezocht. In verband met de duur van deze tocht was een lunch bij het Smalspoormuseum bij de prijs inbegrepen. Op de terugweg werden de Molen, Erica en de R.k.Kerk, Zwartemeer' nog aangedaan waarna de aankomst in het Centrum Emmen (V.V.V.) plaatsvond.

De 2e route met als gids Ger de Leeuw die door zijn werk bij de gemeente veel met (jonge) monumenten van doen heeft en dus in het bijzonder in aanmerking kwam om als gids op te treden. Deze route met als verste punt het Zwaantje Hans Stokman 's Hof ging vanuit het Centrum via R.K.Kerk Barger-oosterveld en R.K. Kerk, Zwartemeer naar Schoonebeek en terug werd de Molen Erica bezocht, waarna de terugtocht naar Emmen werd aanvaard.

De 3e route met als gids Harm de Jong begon met 6 belangstellenden, waarvoor met enig ongeloof een dubbeldeksbus aan de start verscheen. De deelnemers zochten allen een plaats boven in de bus, wat voor hen een goed zicht rondom opleverde, maar niet ten goede kwam aan het contact tussen hen en de begeleider en chauffeur. Allereerst werd een bezoek gebracht aan de S.A.M. door de grootte van de bus en de beplante niet al te brede straten, moest het laatste stuk te voet worden afgelegd. Door leden van de S.A.M. werd een duidelijke uitleg gegeven over het opgraven en prepareren. Te zien was hoe uit veelal kleine scherven de oudheidkundige voorwerpen hun oude vorm herkregen. Na vele vragen en de beantwoording hierop werd afscheid genomen en de rit naar de Molen, de Hondsrug te Weerdinge aanvaard. Hier nam de molenaar ons mee tot boven in de molen ondertussen vertellend over alle facetten van de molen en het gebruik

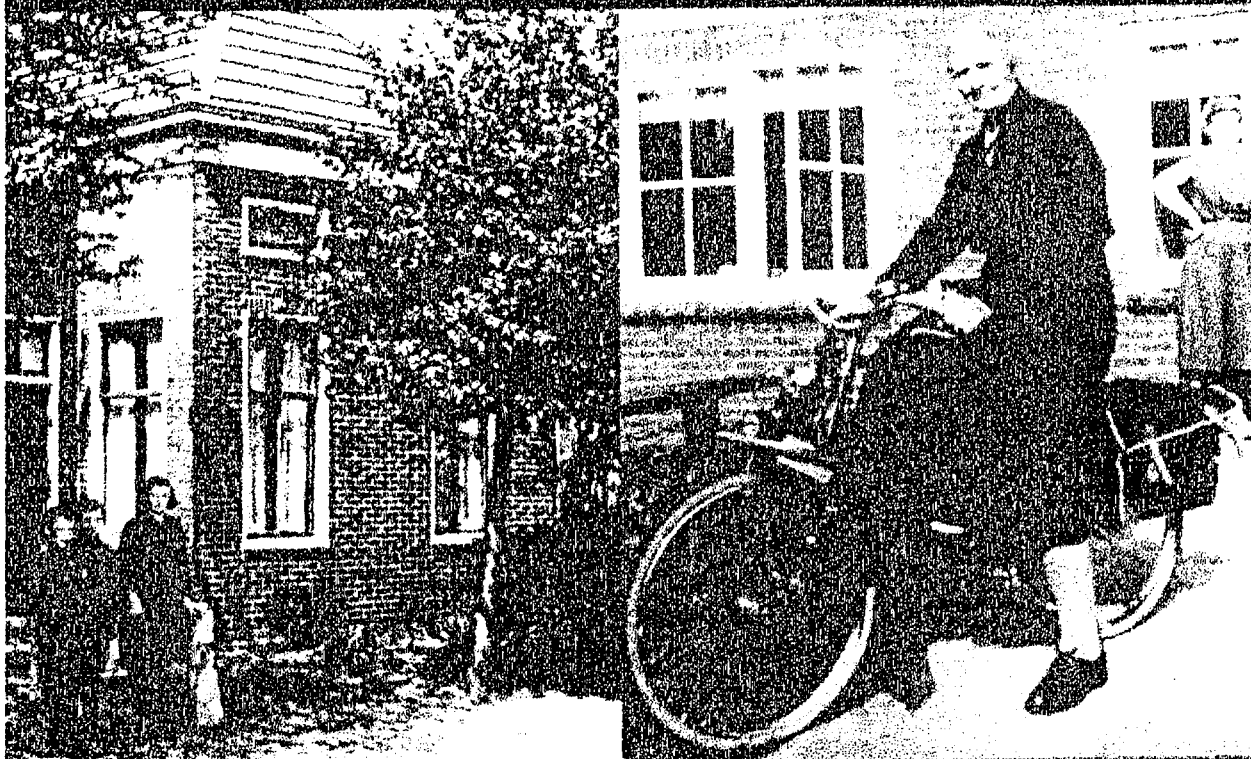
ervan. ook de plaats van de molen en de omgeving ervan werden boeiend belicht. Met enige vertraging arriveerden wij hierna bij de Gebroken Cirkel waar wij verrast werden met een hapje en een drankje, waarna een uitleg volgde over het door Robert Smithson vervaardigde kunstwerk en onder het ten gehore brengen van exotische muziek van enige muzikanten kwamen vanachter de daar aanwezige kei een danseres tevoorschijn om ons, van haar danskunst in het zand te laten genieten. Bij het vertrek vandaar bleek dat er zich nog drie deelnemers bij ons hadden aangesloten, echter één van de eerste deelnemers had te kennen gegeven dat zij niet verder meeging.

Na nogmaals vragen is zij toch wel verder meegereisd en in het verder verloop van de dag liet zij meermalen blijken dat ze blij was meegegaan te zijn. Door al deze vertragingen bleek bij het volgende monument de R.K.Kerk, Emmercompascuum dat de pastoor twijfelend of wij nog wel zouden komen even weggegaan was. Zijn plaatsvervanger verzorgde voor ons een duidelijke rondleiding en in de loop daarvan kwam ook de pastoor weer terug om deel te nemen aan het gesprek hierover. Vandaar ging het naar Molen, Grenszicht, waar koffie werd aangeboden, toen bleek dat het nog gezet moest worden, is hier omwille van de tijd toch maar van afgezien. Ook hier werd met interesse kennis genomen van de uitleg buiten en binnen in de molen. Het volgende object was in Klazienaveen Noord t.w. de N.H. Kerk de zogenaamde 'de Weerd, Kerk'. Hier was een band te beluisteren over ontstaan en verdere verloop van de kerk, ook in de hal waren foto's te zien waarbij een toelichting werd gegeven. Met een excuus voor de vertraging, bij aankomst in het volgende monument, de R.K. Kerk, Barger-oosterveld werden we geïnformeerd over bouw en voortgang van dit monument. Na dit bezoek bracht de bus ons weer naar het centrum van Emmen en na wederzijds dankwoord werd afscheid genomen.

Harm de Jong.

De verzenen tegen de prikkels

Het verhaal van Stientje Bosklopper

Trientje Smid-Bosklopper

In deze Kroniek wil ik aandacht vragen voor een aantal recent verschenen publicaties, waarvan ik zeker weet dat ze voor u allen zeer de moeite van het lezen waard zijn. Het overzicht is opgemaakt naar aanleiding van een aanwinstenlijst van de gemeentelijke bibliotheek, maar ik ga ervan uit dat deze boekwerken ook in de Openbare Bibliotheek verkrijgbaar zijn.

- * Compact Provincie Atlas Drenthe. 1998, 1e editie; Wolters Noordhoff.
- * Rond de Runde.
Turf, kunstmest en electriciteit; Triptiek van de turfindustrie.
Visscher, W. Mr.Drs.; 1997, Educatieve Uitgeverij BQ.
- * Een atlas van de Nederlandse steden. 2049 buurten vergeleken; 1998. NRC Handelsblad.
- * Gewroken Smaad. Geschiedenis der parochie van Amsterdamscheveld. Welschen, A. van Pr.
- * 125 jaar Sint-Josephparochie Barger-Compascuum. Feringa, H. e.a.; 1998. Uitgeverij Drenthe.
- * Jan Grooters. Verzetsstrijder en oorlogsslachtoffer in de gemeente Schoonebeek; Opsporing, aanhouding.
- * De tuin die werd omgespit. Het Noorder Dierenpark. Prins, Piebe; 1998.
- * De verzenen tegen de prikkels. Smid-Bosklopper, T.; Emmen. 1998. Uitgeverij Passage, Groningen.
- * Het Veen.
Een roerige periode in de geschiedenis van een Drentse veenkolonie.
Zwiers, L.; 1998.
Het Drentse boek.
- * Terug in de bruine wereld van Emmer-Erfscheidenveen. 1898-1948-1998. Een gedenkboek tgv 100-jarig bestaan en voorbeeldstudie geschiedenis veenkoloniaal dorp tbv ond.; Sluis, dhr. M. van der; 1998; Boon uitgeverij Groningen.

Activiteiten van de afdeling Drenthe:

- 23-01-1999: Beilen, zaal "De Linde", Stationslaan 2. Contact—middag. Aanvang 13.30 uur. Deze middag zal speciaal aandacht worden besteed aan computer en genealogie. Indien u over een laptop beschikt met genealogische bestanden, verzoeken wij u deze mee te nemen. Voor een kleine vergoeding kunt u gebruik maken van de mogelijkheid tot scannen.
- 27-02-1999: Jaarvergadering: "Zaal De Hertenkamp"
Hertenkamp 9, Assen. De agenda wordt gepubliceerd in het volgende nummer van Threant.
13.30 uur: Lezing: Bronnen onderzoek naar militaire voorouders.
Spreker: dhr. A.K. Kisman.
- 27-03-1999: De NGV-afdeling Drenthe organiseert in samenwerking met de Drentse Historische Vereniging afdeling genealogie een bijeenkomst met het thema:
STAMBOOMONDERZOEK VIA HET ARCHIEF VAN DE MORMONEN.
Als spreker is uitgenodigd de heer J. Weening.
Plaats: Café "De Aanleg" te Deurze. Deurze ligt enkele kilometers ten oosten van Assen aan de weg naar Rolde.
Tijd: 13.30 uur zaal open
14.00 uur lezing
17.00 uur sluiting
materiaal: archief mormonen op CD-roms + 2 computers en 6 leesapparaten + set fiches.
- 17-04-1999: Bezoek aan het verenigingscentrum in Naarden.
Opgave voor carpooling bij de penningmeester.
- 12-06-1999: Viering van het 10-jarig bestaan van de afdeling Drenthe.
Plaats: Exloo, hotel Bussemaker.
Hieraan werken o.a. mee: De gemeente Odoorn, en de historische vereniging "Oderen".
We hopen deze dag een jubileumboek te kunnen presenteren.

